

УДК 37.013.42

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Т.В.Алмазова

Анотація. В статті обґрунтована можлива модель соціальної адаптації сільської молоді до навчання у вищому навчальному закладі. Подані основні компоненти моделі та розкрито їх зміст.

Ключові слова: педагогічне моделювання, модель, соціальна адаптація.

Аннотация. В статье обоснована возможная модель социальной адаптации сельской молодежи к обучению в высшем учебном заведении. Представлены основные компоненты модели и раскрыто их содержание.

Ключевые слова: педагогическое моделирование, модель, социальная адаптация.

Annotation. The article proves a possible model of social adaptation of rural youth to study in the University. Are the main components of the model and revealed their contents.

Key words: teacher modeling, model, social adaptation.

Постановка проблеми. Освітня доктрина проголосила головною метою української системи освіти створення умов для розвитку й самореалізації кожної особистості, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя, створення і розвиток цінностей громадянського суспільства. Визначені вектори реформування змісту сучасної української освіти пов'язані з новими вимогами суспільства. Їх можуть задовольнити лише нові або осучаснені методи педагогічних досліджень, у тому числі – моделювання.

Аналіз наукових досліджень з даної проблеми. У вітчизняній та зарубіжній науковій літературі (А.Братко, О.Власенко, А.Дахин, В.Міхєєв, О.Пирогова, В.Штофф та ін.) сутність поняття “педагогічне моделювання” розкривається як відображення характеристик існуючої педагогічної системи в спеціально створеному об'єкті, що є педагогічною моделлю. Науковими доробками радянських та вітчизняних дослідників є моделі І.Кона, А.Мудрика, вікові моделі Н.Андрієнкової та В.Маркова, ідеї інкультурації О.Білинської та Т.Стефаненко, модель адаптивної соціалізації М.Лукашевича, культурно-діяльнісні моделі В.Москаленко та В.Циби, етапна модель М.Лавриченка [4, 157].

Мета статті. Наше завдання ми вбачаємо у використанні методів моделювання у соціально-педагогічних дослідженнях для розв'язання проблеми соціальної адаптації сільської молоді до навчання у ВНЗ. Отже, метою статті є обґрунтування та укладання моделі соціальної адаптації сільської молоді до навчання у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. У сучасних соціально-педагогічних дослідженнях широкого розповсюдження набув метод моделювання як «процес створення моделей, схем, знакових або реальних аналогів, які віддзеркалюють істотні властивості більш складних об'єктів та полегшують процес їх дослідження» [1, 111]. У такому контексті моделювання є інструментарієм для вивчення окремих аспектів або властивостей досліджуваного об'єкта.

Моделювання як теоретико-пізнавальна процедура, що здійснюється на основі абстрактно-логічного мислення, є відтворенням характеристик об'єкта на іншому об'єкті, який спеціально створюється. Результатом такого створення і є модель. Процес моделювання дозволяє дослідникам розглядати не всі існуючі характеристики об'єкта, а лише ті з них, які будуть визначальними для цього об'єкта у створеній моделі.

У випадках, коли створюються моделі педагогічних об'єктів, які ще не існують, але розробляються з метою впровадження у практику діяльності освітніх закладів, моделювання розглядається як етап педагогічного проектування, а така модель – як прогностична.

«Широке розповсюдження ... моделювання в педагогічних дослідженнях, – зазначає В. Міхєєв, – пояснюється різноманіттям його гносеологічних функцій, що зумовлює вивчення педагогічних явищ і процесів на спеціальному об'єкті – моделі, яка є проміжною ланкою між суб'єктом – педагогом, дослідником і предметом дослідження, тобто певними властивостями і відношеннями між елементами навчально-виховного процесу» [3, 5].

Разом з тим, моделювання у педагогіці, – порівняно з багатьма іншими галузями людського знання, – має особливості, природа яких ґрунтується на нечіткості, розпливчастості педагогічних понять, практичній відсутності прийнятних механізмів виміру розвитку особистості у процесі навчально-виховного впливу [2].

Моделювання в педагогіці, на думку В. Міхєєва, має декілька аспектів застосування:

гносеологічний, у якому модель відіграє роль проміжного об'єкта у процесі пізнання педагогічного явища;

загальнометодологічний, який дозволяє оцінювати зв'язки і відношення між характеристиками стану різних елементів навчально-виховного процесу на різних рівнях їх опису і вивчення;

психологічний, який дозволяє вести опис різних сторін навчальної і педагогічної діяльності та виявляти на цій основі психолого-педагогічні закономірності [3, 8].

Кожен з названих аспектів моделювання дозволяє використовувати різні характеристики педагогічного явища для вивчення, змістовної й технологічної інтерпретації та розробки механізмів керування ним.

Існує велика кількість моделей, але частіше за все вони класифікуються у залежності від предмета науки, її наукового апарату, мети та завдань на функціональні, детерміністичні, знакові, математичні, комп'ютерні, імітаційні, ігрові [4, 153].

Виходячи із особливостей дослідження соціальної адаптації сільської молоді до навчання у вищому навчальному закладі, ми використали функціональну модель, оскільки саме вона, на нашу думку, відображає специфіку та механізми процесу соціальної адаптації.

Для побудови соціально-педагогічної моделі соціалізації студентства С. Савченком були виділені компоненти, які ми надалі використали як алгоритм побудови власної моделі соціальної адаптації сільської молоді до навчання у ВНЗ, а саме: 1) аналіз реальної ситуації; 2) процес усвідомлення мети (теоретична та практична спрямованість моделі); 3) складання програми діяльності (визначення змісту моделі); 4) реалізація програми (графічне втілення та інтерпретація моделі); 5) аналіз отриманих результатів (встановлення адекватності отриманих результатів заданим критеріям) [4, 155].

Пропонована нами модель соціальної адаптації сільської молоді до навчання у ВНЗ складається з цільового, змістовно-діяльнісного та результативного компонентів (див. рис. 1).

Цільовий компонент цієї моделі орієнтований на створення умов щодо діагностики рівня соціальної адаптації сільської молоді, об'єму засвоєних нею соціальних знань, володіння різними прийомами соціальної взаємодії, способами діяльності.

У сучасних соціально-педагогічних дослідженнях цільовий компонент виділяють для визначення та обґрунтування мети й окреслення кола завдань, які необхідно вирішити в ході дослідження.

З точки зору глобальної мети виховання, у сучасній вітчизняній педагогіці особливу увагу привертає ідея особистісно-орієнтованого виховання, для якої абсолютною цінністю є студент. Людина – це і мета, і результат, і головний критерій оцінки якості соціального виховання. Автори цієї ідеї (Г. Балл, І. Бех, С. Гончаренко, О. Савченко) розглядають людину як природну, соціальну і культурну особистість. Глобальною метою, на думку авторів, є «людина культури» – тип особистості, ядром якої є суб'єктивні якості, що визначають міру її свободи, гуманності, духовності, життєдіяльності. Тоді, з точки зору соціальної педагогіки, це потребує виховання у студентів таких взаємопов'язаних якостей:

самосвідомості, гідності, самостійності, самодисципліни, незалежності тверджень у поєднанні з повагою до думок інших людей, вміння приймати рішення і відповідати за них;

милосердя, доброти, здатності до співпереживання, альтруїзму, готовності надати допомогу, прагнення до миру, злагоди, терпимості й доброзичливості до людей, незалежно від раси, національності, віросповідання;

розвитку духовних потреб у пізнанні й самопізнанні, спілкуванні, творчості, пошук сенсу життя, щастя;

поваги до своєї майбутньої професійної діяльності, усвідомленості соціальної значущості своєї професії;

формування певних професійних та особистісних якостей щодо майбутньої професії;

вірності, почуття обов'язку, ввічливості, мужності й скромності, потреби в служінні людям;

розвитку здібностей і потреб у перетворювальній діяльності, практичній підготовці до життя в конкретному культурному просторі.

Отже, основними цілями моделі соціальної адаптації сільської молоді до навчання у вищому навчальному закладі повинні стати:

створення соціально-педагогічного середовища, яке сприяє успішному становленню студента як суб'єкта соціального життя;

створення умов для успішної соціальної адаптації сільської молоді.

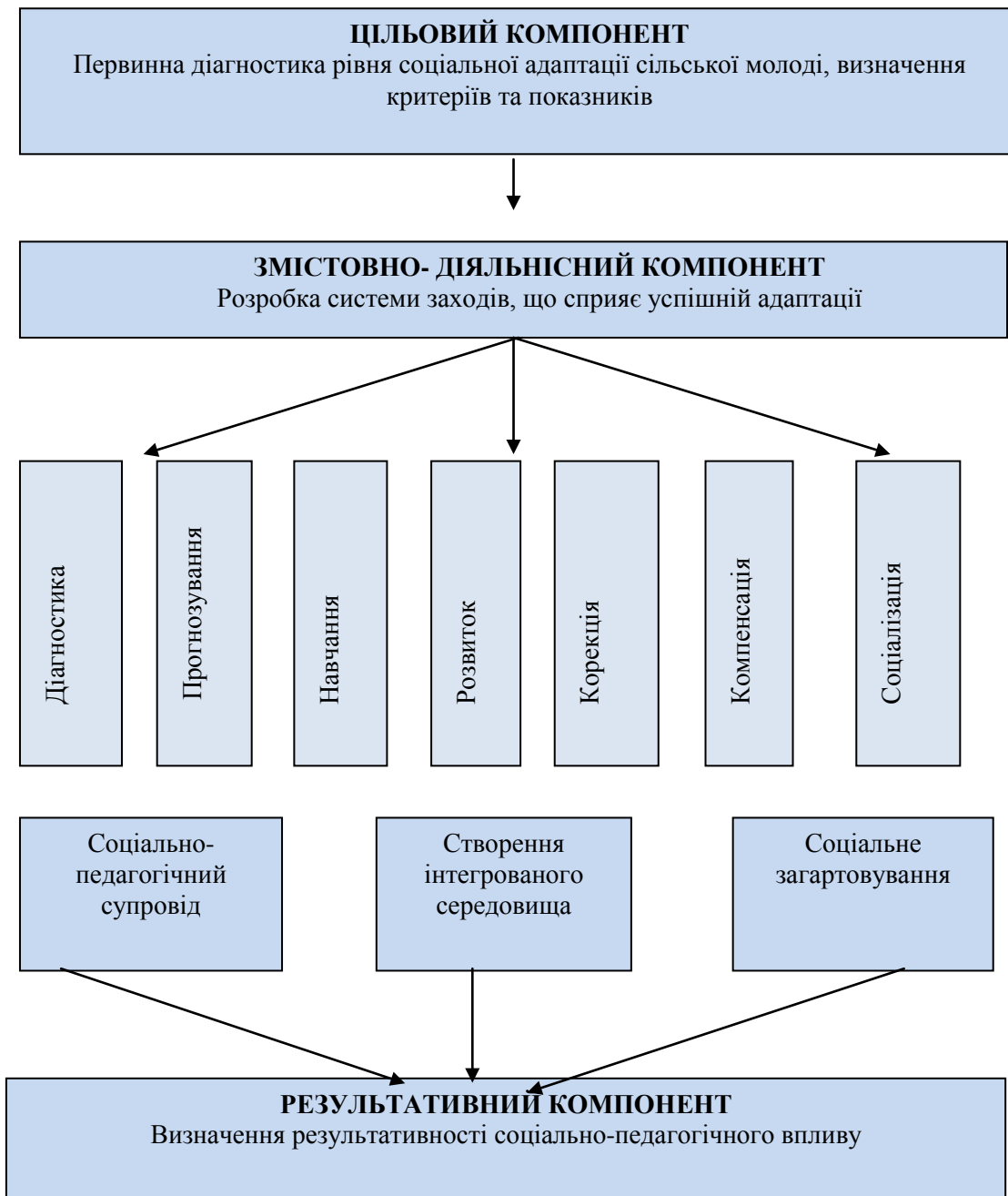

Рис 1. Модель соціальної адаптації сільської молоді до навчання у ВНЗ.

Враховуючи вищезазначені цілі, слід визначити основні завдання щодо реалізації моделі соціальної адаптації сільської молоді:

1) кваліфіковане дослідження особистісних якостей, індивідуальних рис характеру першокурсників та розвиток їхніх можливостей та здібностей;

2) розробка та реалізація індивідуальних адаптаційних програм, що спрямовані на адаптацію та розкриття особистісного потенціалу молоді;

3) формування якостей особистості, що сприяють адаптації людини в різних умовах та ситуаціях життєдіяльності й взаємодії з іншими людьми в різних групах;

4) розвиток соціальної активності;

5) формування певних соціальних компетентностей, що будуть кінцевим результатом успішної соціальної адаптації сільської молоді у вищому навчальному закладі.

Наступним компонентом моделі соціальної адаптації сільської молоді є змістовно-діяльнісний. Зміст процесу соціальної адаптації має реалізовуватися крізь втілення її функцій, які передбачають створення умов, використання певних засобів, розробки системи заходів, що мають забезпечити реалізацію висунутих завдань. *Основними функціями* соціальної адаптації сільської молоді ми визначили наступні: діагностичну, прогнозуючу, навчальну, розвивальну, виховну, корекційну, соціалізуючу.

Реалізація визначених функцій включає такі етапи:

Етап діагностики використовується для визначення особистісних якостей, індивідуальних рис характеру, з'ясування інтересів, потреб та можливостей сільських молодих людей, які стали студентами вищого навчального закладу. Цей етап здійснюється учасниками соціально-педагогічного супроводу та є необхідним для отримання попередньої інформації про першокурсника. Основними методами на даному етапі стають бесіда, анкетування, спостереження, психодіагностичні методики та ін.

Етап аналізу та інтерпретації отриманої інформації. На даному етапі кожний з учасників соціально-педагогічного супроводу аналізує отримані діагностичні дані та заповнює індивідуальні паспорти соціальної адаптації першокурсників.

Етап проведення консультацій з усіма учасниками супроводу щодо шляхів та способів розв'язання особистісних проблем кожного студента. На даному етапі у ході консультацій розробляється спільна програма, рекомендації для кожного сільського студента індивідуально.

Етап реалізації змісту соціально-педагогічного супроводу кожним його учасником.

Етап аналізу реалізації індивідуальної програми.

Ще одним компонентом моделі соціальної адаптації є результативний компонент. Цей компонент реалізується на останньому етапі та передбачає узагальнення й аналіз ефективності застосування заходів, спрямованих на успішну соціальну адаптацію сільської молоді.

Виокремлення таких етапів соціальної адаптації сільської молоді до навчання у ВНЗ є досить умовним, оскільки кожний студент має свої індивідуальні особливості і характер, та й природа їхніх проблем може бути різною. Для їх розв'язання необхідно не лише використовувати особистісно-орієнтований підхід, а й виявляти особисту зацікавленість.

Неможливо чітко визначити тривалість роботи з окремих студентом через суто індивідуальні особливості кожної молодої людини, але процес цей досить тривалий і повинен здійснюватися у різних формах.

Висновки. Таким чином, модель соціальної адаптації сільської молоді до навчання у вищому навчальному закладі містить такі елементи, як: цільовий, змістовно-діяльнісний та результативний. Реалізація моделі можлива лише за певних соціально-педагогічних умов, що посилюють внутрішній потенціал молодої людини та мінімізують зовнішні негативні впливи, внутрішні ускладнення, котрі виникають у процесі адаптації сільської молоді.

Література

1. Краткий словарь по логике / Под ред. Д. П. Горского. – М. : Просвещение, 1991. – 208 с.
2. Лодатко Є. О. Моделювання освітніх систем в контексті ціннісної орієнтації соціокультурного простору [Текст] / Є. О. Лодатко // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – Вип. 112. – Черкаси, 2007. – С. 32-40.
3. Михеев В. И. Моделирование и методы теории измерений в педагогике [Текст]: – 3-е изд., стереотип. / В. И. Михеев. – М.: КомКнига, 2006. – 200 с.
4. Савченко С.В. Социализация студенческой молодежи в условиях регионального образовательного пространства [Текст] / С. В. Савченко. – Луганск: Альма-Матер, 2003. – 406 с.